

Det tyske mindretal i Nordslesvig og dets specielle historie

Gerret L. Schlaber

Gerret L. Schlaber, lektor på Deutsches Gymnasium für Nordschleswig, Aabenraa

Hvorfor tysk i Sønderjylland?

Mange går ud fra, at en moderne stat kun indebærer én statsnation, mens alle andre er indvandrere der skal tilpasse og til sidst assimilere sig. Dette er imidlertid i langt højere grad undtagelsen end reglen. Helt op til 1800-tallet var der ikke mange grænser i Europa, der kunne sammenlignes med nutidige statsgrænser. Når man leder efter en dansk-tysk grænse før 1864, ville man finde flere forskellige på samme tidspunkt - eller slet ingen; det afhænger af, hvad man forstår ved en grænse mellem to stater.

Allerede i 1100-tallet begyndte landsdelen på den smalle landbro mellem Vesterhavet og Østersøen mellem Ejderen i syd og Kongeåen i nord at udvikle sig mere og mere selvstændigt fra det danske kongerige. 1241 blev kong Valdemar Sejrs søn Abel hertug og agerede på mange måder som en selvstændig territorialfyrste. Hans efterkommere regerede i Slesvig helt indtil 1375. Allerede i denne tid flyttede nedertysktalende folk til området, hvor der var opstået en del købstæder. Efter flere konflikter mellem de danske konger og de holstenske grever, der rent faktisk regerede i Slesvig efter Abelslægts uddøen og i 1435 løsrev hertugdømmet helt fra den danske krone, satte stænderne efter den sidste greves død en konstruktion igennem, der fra 1460 forenede Danmark (og dermed Norge og Sverige), Slesvig og det tyske rigsgrevskab Holsten under en fælles landsherre. Denne konstruktion holdt trods enkelte landsdelinger helt indtil 1864!

Hertugdømmet Slesvig havde en lang tradition som flersproget region. Fra senmiddelalderen dominerede dansk (nøjere sagt sønderjyske dialekter) i den nordlige landsdel, mens tysk (højtysk som kirkesprog efter Reformationen, nedertysk som folkesprog) var flertalssproget i de sydlige landsdele. Dertil kom

blandede sprogforhold i den midterste landsdel og især i købstæderne. Oven i købet kom friserne i den sydvestlige landsdel. Tysk var sproget i den overordnede forvaltning i hele hertugdømmet indtil 1840.

Tysk var sproget i den overordnede forvaltning i hele hertugdømmet indtil 1840.

Først med nationalismens opkomst skulle denne mangfoldighed blive til et problem. Den tyske nationalbevægelse anså Slesvig-Holsten som en udelelig enhed, der i sin helhed skulle blive en del af den ønskede tyske nationalstat. Den danske nationalbevægelse henviste derimod til Slesvigs historiske tilknytning til Danmark og krævede en dansk nationalstat med sydgrænsen ved Ejderen. Denne konflikt udmundede i 1848 i en treårig borgerkrig og i 1864/67 til indlemmelsen af næsten hele Slesvig i kongeriget Preussen og med dette i 1871 i det nyoprettede tyske kejserrige. De nationale modsætninger fortsatte. Med det tyske nederlag under Den Første Verdenskrig blev det dansk-tyske grænsespørgsmål sidst i 1918 på ny et aktuelt emne. En bestemmelse i Versailles-traktaten var folkeafstemninger i Nord- og Mellemslesvig, der i 1920 havde den nuværende dansk-tyske statsgrænse til følge.

Nyorganisering som mindretal

Ganske vist var mange tyskere klare over, at de dannede et mindretal i provinsens nordlige dele, og i kejserriget fandtes forskellige initiativer for at styrke det tyske element i landsdelen. Men i 1920 blev situationen en anden, da området var kommet til Danmark, og de lokale tyskere var ikke længere repræsentanter for statsnationen. For at markere deres status som selvstændig folkegruppe blev de nødt til at organisere sig som mindretal.

Forudsætningerne for dette var både gode og dårlige. En fordel var, at den danske stat førte en ret liberal mindretalspolitik. Mange kommunale skoler beholdt tysksprogede grene, og det var muligt at oprette private tyske skoler, hvis aktiviteter blev samlet under

en nyoprettet tysk skole- og sprogforening for det nordlige Slesvig. Desuden lykkedes det at samle de politiske interesser under en fælles vælgerforening.

De fleste ville dog ikke acceptere den nye grænse. Versailles-traktaten blev betragtet som uretfærdig. Et stort problem var den dårlige økonomi. Infrastrukturen var nedslidt ikke mindst på grund af forsømt vedligeholdelse og udbygning under krigen. Grænsen og nye toldordninger gjorde det ligeledes vanskeligt at opretholde en del handelsforbindelser. Ganske vist gjorde den danske stat meget for hurtigt at tilpasse forholdene til resten af Danmark, og dette betød ikke mindst store investeringer i f.eks. vejbyggeri og elektrificering. Også den vedvarende kulturkamp medførte, at der kom penge til landsdelen. Men der forblev en del utilfredshed, og mange tyskere havde det fortsat svært med at identificere sig med den danske stat.

Gengivet efter "Adriansen, Inge & Doege, Immo: Dansk eller tysk? Billeder af national selvforståelse i 1920. Apenrade 1992.

FOTO: Sønderjyske billeder

Nyorganisering som mindretal

Den samme dag, da Stauning-regeringen sluttede det berømte Kanslergadeforlig med Venstreopposi-

tionen og dermed gjorde et stort skridt på vej til det nutidige deltagerdemokrati, blev Adolf Hitler udnævnt til tysk rigskansler. Hans i de første år succesrige udenrigspolitik, der blandt andet medførte, at en del af Versailles-traktatens bestemmelser de facto blev ophævet, og den tilsyneladende blomstrende økonomi vakte nyt håb og nye forventninger også hos mange tyskere i udlandet. Også blandt de tyske nordslesvigere opstod flere nationalsocialistiske grupper, og det gjorde det i første omgang vanskeligt at optræde som enhed på den politiske scene i Danmark. I 1935 blev de forskellige grupperinger på initiativ af den magtfulde partiformand og provinsens overpræsident i Slesvig-Holsten (Gauleiter) Heinrich Lohse samlet under det Nationalsocialistiske Tyske Arbejderparti Nordslesvig (NSDAP-N) med dyrlæge Jens Møller i spidsen. Ganske vist førte denne ensretning efter tysk-nazistisk forbillede, der også cementerede NS-partiets dominans i de tyske organisationer og især i den tyske vælgerforening, til en mere strømlinet organisation og i første omgang også til en lille fremgang ved rigsdagsvalget i 1935.

Alligevel kunne tanken om en ny grænsedragning samle mange tyskere under deres mere og mere gennemnazificerede organisationer; nationalsocialismen blev af mange opfattet som "fremtidens lære", som Nordschleswigsche Zeitungs redaktør Harboe Kardel udtrykte det i 1937. Dette skyldtes ikke mindst Tysklands formentlige magtpolitiske og økonomiske genrejsning. Sidst i 1930'erne blev Hitlers udenrigspolitik mere og mere aggressiv. Trods (eller netop: på grund af) vestmagternes imødekommenhed bl.a. under München-overenskomsten i 1938, der tvang Tjekkoslovakiet at afstå de tyskbefolkede grænseområder, styrede NS-regimet hen imod en ny krig, som den militære oprustning, produktionen og udbygningen af infrastrukturen for længst var udrettet efter. Efter at det var lykkedes Hitler at overtage resten af det tjekkiske landområde og det i 1918/23 afståede Memel-område uden kamphandlinger i 1939, førte overfaldet på Polen den 1.9.1939 som bekendt til en åben krig. Storbritannien og Frankrig erklærede Tyskland krig for at tvinge NS-staten at trække sig tilbage fra det besatte område.

Den 9. april 1940 blev også Danmark invaderet, fordi Tyskland ville have kontrol over tilgangen til Østersøen, den norske kyst og ikke mindst jerneksporten fra Nordsverige - og for at forhindre britisk indflydelse her. Mange tyskere i Nordslesvig glædede sig over invasionen og den hurtige danske kapitulaton endnu den samme dag. De satsede på, at Tyskland ville flytte grænsen tilbage til 1864-linjen. Imidlertid blev de hurtigt skuffet: Allerede kort efter krigens udbrud blev Møller tvunget til at holde sig til-

bag
Enc
ude
mai
rige
tvar
"He
gru
der
stor
mir
I N
"æ
ikke
fjer

Gr
og
Be

Gra
ord
alle
og
ble
ble

Ikke
hils
inte
skæ
erh
var
led
lig
son
tysl
i W
Yde
sku
me
illig
ang
ge
Kur
der
eks
for
ude
økc
hel

j til det
ler ud-
succes-
ørte, at
de fac-
nstren-
er også
de tys-
listiske
anske-
scene i
iger på
rovins-
er) Hin-
listiske
l) med
t førte
de, der
e tyske
ning, til
ngang
i 1935.

agning
re gen-
ilismen
", som
de Kar-
mindst
omiske
denrig-
netop:
ed bl.a.
t tvang
græn-
ry krig,
og ud-
drettet
ertage
718/23
nger i
19 som
rankrig
aten at

aderet,
gen til
jernek-
britisk
glæde-
ske ka-
på, at
-linjen.
rt efter
sig til-

bage med hurraråb, der kunne skabe uro i Danmark. Endnu værre var NS-regimets planer om at samle udenlandstyskere som nybyggere i de områder, som man agtede varigt at indlemme i det "stortyske" rige og som derfor skulle "germanificeres". Dette tvangsflytningskoncept under det eufemistiske navn "Heim ins Reich", der gik hårdt ud over tyske folkegrupper i Sovjetunionen og i Baltikum samt i det siden 1920 italienske Sydtyrol, vakte i en kort periode stor interesse i Danmark, men blev barskt afvist af mindretallets ledelse.

I NS-ideologiens raceteori hørte danskerne til den "ædle nordiske race", og de tyske nazister var ikke interesseret i at gøre danskere til deres varige fjender.

Grænsespørgsmålet blev holdt åbent og måtte efter ordre fra regeringen i Berlin ikke rejses af mindretallet;

Grænsespørgsmålet blev holdt åbent og måtte efter ordre fra regeringen i Berlin ikke rejses af mindretallet; i modsætning til de øvrige besatte nabolande og ligesom ved forbundsfællerne Italien og Ungarn blev der ikke pillet ved den grænse, der først var blevet draget som følge af Den Første Verdenskrig.

Ikke desto mindre var tyskerne nord for grænsen, der hilste de tyske tropper som befriere den 9.4.1940, interessant som medhjælpere i "den samlede tyske skæbnkamp". I praksis betød det, at tysksindede erhvervsdrivende skulle yde tjenester eller levere varer til Værnemagten. Samtidig førte mindretallets ledelse i flere omgange hvervekampagner for frivillig krigstjeneste på tysk side. Ganske vist kunne de som danske statsborgere ikke blive soldater i den tyske værnemagt, men de kunne yde fronttjeneste i Waffen-SS. I alt 2150 tyske nordslesvigere deltog. Yderligere meldte 1700 sig som "tidsfrivillige", der skulle hjælpe de tyske tropper i landet ved "hjemmefronten". I krigens sidste måneder skulle tyske frivillige hjælpe til at etablere pansergrave mod mulige angreb nordfra og til sidst indkvartere tyske flygtninge fra det sammenbrudte riges østlige landsdele. Kun få havde forsøgt at positionere sig som "anderledes" tyskere mod nazismen; det mest kendte eksempel er loyalitetserklæringen over for Danmark formuleret af en tysk gruppe i Haderslev 1943. Desuden skal det nævnes, at den tysk-nordslesvigsk økonomiprofessor Jens Jessen, der imidlertid under hele NS-perioden boede i Tyskland, var en vigtig

skikkelse under planlægningen af attentatet på Hitler den 20.7.1944.

Den tyske mindretalsledelse gik aktivt ind for at unge tyske nordslesvigere skulle yde deres tjeneste. Denne kollaboration fik meget alvorlige konsekvenser for mindretallet. Ca. 700 mest unge mænd døde ved fronten. Nogle blev senere dømt som krigsforbrydere. Kort efter besættelsens ophør blev næsten 3000 mænd fra mindretallet arresteret. De fik alle sammen en individuel dom efter deres gerninger og ikke efter deres sindelag. Et ukendt antal vendte mindretallet ryggen.

Det giver sig selv at alle disse affærer og begivenheder og i det hele taget den tyske besættelse førte til en yderligere skærpelse af de dansk-tyske modsætninger i regionen. Umiddelbart efter Tysklands kapitulation blev der ikke kun arresteret mange hjemmetyskere (og danskere, der var mistænkte for landsforræderi), men der blev også udslettet en del tyske symboler i landsdelen, bl.a. en række mindesmærker, de tyske gadeskilte i Tønder og Knivsbjergtårnet. Det skal dog også nævnes, at der i modsætning til mange andre dele af Europa, både under besættelsen og bagefter, kun fandtes enkelte sammenstød, voldshandlinger og drab; der fandtes ingen massakre, massevis drab på civile eller fordrivelser.

Storegade i Aabenraa på afstemningsdagen, også med mange tyske rigsslag.

FOTO: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Den vanskelige nystart

For det tyske mindretal betød Tysklands fuldstændige militære, politiske og moralske sammenbrud i 1945 også, at de indtil videre ikke kunne understøttes sydfra. Tyske statsborgeres ejendomme blev beslaglagt, og det samme gjaldt de tyske privatskoler. Den danske demokratiske retsstat fungerede uafbrudt, og endnu i 1945 blev det muligt at nystifte en paraplyorganisation for alle tyske aktiviteter. Dette Bund Deutscher Nordschleswiger byggede på loyalitet over for den danske stat og på demokratiske grundprincipper og er endnu i dag mindretallets vigtigste repræsentantforening. Desuden nyoprettede man hurtigt en ny skole- og sprogforening (DSSV).

Det danske retsopgør førte til, at ca. to femtedele af den resterende mandlige tyske befolkning først lidt efter lidt kom tilbage fra fangenskab. Retsopgøret blev bl.a. kritiseret for ikke at have taget hensyn til de tyske nordslesvigeres loyalitetskonflikt og for at bygge på love, der blev indført i 1945 med tilbagevirkende kraft. Mens mange af de mindre fængselsstraffe blev afsonet fuldstændigt, havde de hovedansvarlige gavn af amnestier, såsom NS-DAP-N's leder Jens Møller i 1950 og den i første omgang dødsdømte krigsforbryder Peter Anton Callesen i 1956.

Trods store gnidninger mellem forskellige positioner fandt det imidlertid stærkt reducerede mindretal hurtigt et stærkt sammenhold. Efter grundlovsreformen i 1953 og forstørrelsen af Folketinget vandt det ligeledes nyoprettede Slesvigske Parti et mandat, som sikrede mindretallets politiske deltagelse i den danske politik. Langt de fleste var imidlertid enige i en vis bitterhed på grund af retsopgøret, som blev opfattet som uretfærdigt. Samtidig udeblev et opgør med nazismen og besættelsen.

Langt de fleste var imidlertid enige i en vis bitterhed på grund af retsopgøret, som blev opfattet som uretfærdigt. Samtidig udeblev et opgør med nazismen og besættelsen

Denne holdning bliver endnu i dag betegnet som "Faarhusmentalitet", opkaldt efter straffelejren, hvor de fleste dømte tyskere havde afsonet deres straf. Opgøret med NS-tiden er lige som mange andre steder stadigvæk et vanskeligt emne; de første forsøg, begyndt af yngre nordslesvigerere i

1960'erne og 1970'erne, fik mildt sagt ingen understøttelse. Først i den næste generation, da der i 1990'erne for alvor begyndte en omfattende forskning i Slesvig-Holsten, fik emnet mere opmærksomhed. Der mangler dog stadigvæk en væsentlig del forskning fra mindretallets side; oftest var man nødt til at reagere på danske forskningsresultater. BDN støtter imidlertid et aktuelt forskningsprojekt, der skal bidrage til meget mere viden om NS-fortiden og opgøret med denne.

København-Bonn-Erklæringerne

Ganske vist kunne det tyske mindretal i Nordslesvig genetablere sig hurtigt efter 1945, men forholdet til flertalsbefolkningen og staten var belastet, og der var fra begge sider ikke altid den store vilje til gensidig imødekommenhed. Det tyske skolevæsen blev genoprettet i private rammer, men for at opnå afslutningseksamener og en gymnasial uddannelse var de tyske unge nødt til at tage til offentlige danske skoler. Især blandt de unge udviklede forholdet sig fra "mod hinanden" til "ved siden af hinanden". Syd for grænsen var konflikten større, fordi mange havde tilsluttet sig det danske mindretal og kravet om en grænseflytning længere mod syd var blevet rejst på ny. Forbundsrepublikken Tyskland blev oprettet som demokratisk stat i 1949. Delstatsregeringen i Slesvig-Holsten - fra 1950 og helt indtil 1988 uden afbrydelse ledet af det konservative CDU - og de nyoprettede tyske grænseforeninger forsøgte at holde den danske bevægelse nede og støttede samtidig de tyske nordslesvigerere.

I 1954 hjalp storpolitikken til at finde en løsning i mindretalsproblematikken. Den Kolde Krig mellem Øst og Vest medførte, at Danmark og den unge Forbundsrepublik havde fælles sikkerhedsinteresser. Den danske regering under H.C. Hansen gik ind for vesttysk deltagelse i NATO, men krævede imødekommenhed i mindretalsspørgsmålet. Forbundskansler Konrad Adenauer var enig i det. Den nye slesvig-holstenske ministerpræsident (og senere forsvarsminister) Kai-Uwe von Hassel udtalte sig for en bilateral mindretalstraktat, men det afviste Danmark for at forebygge mulig tysk indblanding i dansk indenrigspolitik. Til gengæld udgav den danske og den tyske regering i marts 1955 to næsten enslydende erklæringer. Det blev fremhævet, at erklæringerne skulle yde et bidrag til den fredelige sameksistens på begge sider af statsgrænsen og fremme venskabelige relationer mellem de to stater. Frihedsrettighederne, der var fastlagt i begge staters grundlove, skulle uden indskrænkning også være gyldige for mindretallene. Derfor blev det fast-

slåe
kult
bes
lem
fore
og
er c
de
mer
tillic
Erkl
dret
tage

“
På
hav
ma
tall
i d

Mo

Det
min-
blev
De
vide
mar
erec
kort
tysk
kun
raa,
fanc
dele
førs
råde
tilta
den
de t
knol
moc
Der
mar
af tr
mini
ung
flert
mec

Den

gen un-
da der i
e forsk-
ærksom-
tlig del
an nødt
r. BDN
ækt, der
ortiden

dslesvig
oldet til
og der
til gen-
en blev
å afslut-
else var
danske
ldet sig
n". Syd
e havde
om en
et rejst
oprettet
ingen i
18 uden
g de ny-
t holde
amtidig

øsning i
mellem
n unge
dsinter-
isen gik
rævede
t. For-
et. Den
senere
alte sig
afviste
inding i
en dan-
næsten
ævet, at
edelige
sen og
to sta-
begge
ig også
det fast-

slået, at bekendelsen til henholdsvis tysk og dansk kultur skulle være "fri og må ikke af myndighederne bestrides eller efterprøves". Mindretallenes medlemmer måtte ikke hindres i at bruge det sprog de foretrak, deres politiske repræsentation skulle sikres og ikke mindst fik de lov til at indrette børnehaver og skoler med fuld eksamensret. Ganske vist er de to erklæringer ikke noget retsgyldigt traktat, men de bygger på selvforpligtelse og gensidig tillid. På denne måde banede København-Bonn-Erklæringerne vejen til mange forbedringer for mindretallene og for det dansk-tyske forhold i det hele taget.

På denne måde banede København-Bonn-Erklæringerne vejen til mange forbedringer for mindretallene og for det dansk-tyske forhold i det hele taget.

Mod nye tider

Det giver sig selv, at forholdet mellem det tyske mindretal og den danske flertalsbefolkning ikke blev bedre fra den ene dag til den anden i 1955. De levede fortsat ved siden af hinanden og indtil videre var det snarere undtagelsen end reglen, at man besøgte hinandens arrangementer eller arrangerede noget i fællesskab. Mindretallet var allerede kort efter krigen gået i gang med at genoprette et tysk skolevæsen. Efter at have fået eksamensretten kunne man i 1959 oprette et nyt gymnasium i Aabenraa, og da dets første studenter dimitterede i 1962 fandtes der i alt 29 tyske privatskoler i hele landsdelen. De store samfundsmæssige forandringer i de første årtier berørte også det slesvigske grænseområde og dermed selvfølgelig også mindretallet. Den tiltagende velstand, udbygningen af velfærdsstaten, den tilsyneladende vedvarende fred (trods Den Kolde Krig i baggrunden) og ikke mindst de mange teknologiske, økonomiske og som følge også sociale moderniseringer berørte især den unge generation. Der var mange nye muligheder til at udvikle sig og mange unge ville ikke længere lade sig indskrænke af traditioner, som de satte spørgsmålstegn ved. For mindretallets vedkommende betød det, at mange unge ikke længere havde lyst til at isolere sig fra flertallet. I stigende grad krævede de flere kontakter med den store verden rundt omkring.

Denne aftraditionalisering er formentlig en væsent-

lig årsag til, at tilslutningen til mindretallet dalede næsen kontinuerligt fra 1960'erne. Unge der flyttede væk fra landsdelen eller stiftede familie med en dansk partner deltog ofte ikke længere i mindretalslivet. Flere og flere institutioner måtte lukke, og foreninger blev slået sammen til større enheder med reduceret tilbud. Det politiske mandat i Folketinget gik tabt i 1964 og endeligt i 1979, efter at man gennem seks år havde haft et folketingsmedlem, redaktør Jes Schmidt, på grund af samarbejdet med Centrumdemokraterne. I 1983 blev der oprettet et sekretariat for mindretallet på Christiansborg for at sikre, at mindretallet havde en stemme i København, efter at man allerede i 1965 havde oprettet et par-

København-Bonn erklæringerne er ikke helt glemte. I forbindelse med jubilæet for København-Bonn-Erklæringerne kom der i 1985 et jubilæumsfrimærke i fællesudgave tegnet Ernst Jünger og endnu et frimærke kom i 2005 for at fejre 50-året for erklæringerne

(Foto: WikiCommons og Post&TeleMuséet)

lamentarisk kontaktudvalg. Også syd for grænsen dalede tilslutningen til det danske mindretal. Det nationale sindelag spillede åbenbart en mindre og mindre rolle i hverdagen, mens man var en almindelig del af et veludbygget statssamfund. Ganske vist blev det dansk-tysk forhold bedre og bedre med årene, især efter Danmarks indtræden i det Europæiske Fællesskab 1972/73. Men det betød ikke nødvendigvis, at de personlige forbindelser på tværs af grænsen blev mere intense eller at interessen for mindretallene og "den slesvigske model" blev større.

Merværdi og berigelse

I 1980'erne var det forholdsvis roligt omkring det tyske mindretal, der i 1986 for første gang fik officielt besøg af regentparret. Slesvigsk Partis repræsentanter arbejdede med i mange kommuneråd, men de fik ikke væsentlige poster. På begge sider af grænsen dominerede opfattelsen, at mindretallets repræsentanter skulle have lov til at gå ind for deres anliggender, men holde sig tilbage i de fællespolitiske sager. Mindretallene blev pludselig kendte i hele Mellemeuropa, da det eneste dansk-sydslesvigske medlem af landdagen i Kiel, Karl Otto Meyer, forhindrede et étstemmet borgerligt flertal efter det skandaleomtumlede landdagsvalg i 1987.

Med Den Kolde Krigs endeligt voksede interessen for mindretallene og navnlig den slesvigske model. Selvom opbruddet fra kommunistisk épartistyre og undertrykkelse til frihed og demokrati i Østeuropa størstendels forløb fredeligt, blev den europæiske offentlighed pludselig vidne til en række, til dels voldsomme nationale konflikter, der indtil da var holdt under overfladen. Især Jugoslaviens sammenbrud med en række borgerkrige (1991-95), der kulminerede i de værste masse mord i Europa siden Anden Verdenskrig, viste i al tydelighed, hvor afgørende vigtige bæredygtige ordninger var og er i nationalt blandede områder.

Dermed fik også storpolitikken på ny øje på den slesvigske mindretalsordning. I grænselandet samt i den danske og tyske politik viste man sin stolthed over modellen. I 1995 holdt BDN's formand Hans Heinrich Hansen for første gang en tale under den danske fest i anledning af grænsedragningen i 1920. I 1996 blev der i Flensborg oprettet et internationalt forskningscenter i mindretalsspørgsmål, og året efter grundlagde man Regionen Sønderjylland/Schleswig for at fremme det grænseoverskridende samarbejde. Det er påfaldende, at det tyske mindretal siden da har været en ivrig understøtter og initiativtager for nye tiltag i det dansk-tyske samarbejde. Ikke mindre iøjnefaldende er det tætte samarbejde med de danske sydslesvigere (plus friserne og sinti og romaerne syd for grænsen), hvad der indtil da ikke har været tilfældet ud over de væsentligste fælles interesser.

Mindretallene betragtes for længst ikke længere som et konfliktemne i grænselandet, men tværtimod som en berigelse og ikke mindst som brobyggere også for flertalsbefolkningen. Mindretallets årsmøde "Deutscher Tag" i Tinglev stod i 2019 under mottoet "mindretal - brobyggere", som et flertal i mindretallet havde valgt under en online-afstemning. Efter kommunalvalget fik Slesvigsk Parti for første gang

en viceborgmester, nemlig Stephan Kleinschmidt i Sønderborg.

Mindretallene betragtes for længst ikke længere som et konfliktemne i grænselandet, men tværtimod som en berigelse og ikke mindst som brobyggere også for flertalsbefolkningen.

Slesvigsk Partis valgkampsbil; mindretalspartiet præsenterer sig også bevidst som regionalparti
FOTO: Forfatteren

Imidlertid kæmper det tyske mindretal også med en række udfordringer. Mange folk - og især mange veluddannede - flytter væk fra landsdelen, især fra de landlege områder. Dette rammer også den tyske befolkningsdel og dens organisationer. Flere tyske landsbyskoler og -børnehaver måtte lukkes, til sidst ultimo 2018 skolen og børnehaven i Øster Højst ved Tønder. Tilslutningen til det tyske mindretal har været nogenlunde konstant i de forgangne 30 år. Ganske vist er der fortsat en del, og især de veluddannede unge, der flytter fra landsdelen. Disse tab er dog blevet udlignet gennem både tyske tilflyttere, der arbejder i landsdelen, og gennem danskere, der har åbnet sig over for tysk kultur. Det gælder ikke mindst blandede dansk-tyske familier, der er interesseret i at deres børn får begge dele med. Netop her kan man se, i hvilken grad det tyske mindretal ikke længere blive betragtet som et isoleret fænomen, men som en naturlig bestanddel af landsdelen. Ikke mindst på grund af deres sprog- og kulturkompetencer er mindretallets unge efterspurgt på arbejdsmarkedet, der i tiltagende grad har åbnet sig på tværs over grænsen. Ikke kun med henblik på dette betragtes mindretallene i stigende grad som en "merværdi" i og for grænseregionen.